

TEXTOS d'HUME

A. LECTURA PRÈVIA

EXTRACTE D'UN LLIBRE, PUBLICAT RECENTMENT, INTITULAT «TRACTAT DE LA NATURALESA HUMANA»

1.- Introducció: La nova ciència de l'home

[...] Ell [l'autor] es proposa de fer l'anatomia de la naturalesa humana d'una manera regular, i us promet que no en traurà cap conclusió que l'experiència no autoritzi. [...]

A més de la satisfacció d'haver conegut allò que ens pertoca més íntimament, es pot afirmar, amb tota seguretat, que gairebé totes les ciències són incloses en la ciència de la naturalesa humana, i en depenen. *L'única finalitat de la lògica és la d'explicar els principis i les operacions de la nostra facultat de raonament i la naturalesa de les nostres idees*; la moral i la crítica *s'ocupen dels nostres gustos i dels nostres sentiments*, mentre que la política *considera els homes en tant que units en societat i dependents els uns dels altres*. Aquest tractat de la naturalesa humana sembla, per tant, haver estat concebut com un sistema de ciències. L'autor ha arribat a bon port, pel que fa referència a la lògica, i ha posat els fonaments de la resta en el tractament de les passions.

[...]

2.- Teoria empirista del coneixement

El nostre autor comença amb una sèrie de definicions. Anomena *percepció* qualsevol cosa que pugui presentar-se a la ment, adés emprant els nostres sentits, adés impulsats per la passió, adés exercint els nostres pensaments o la nostra reflexió. Divideix les nostres percepcions en dues classes: *impressions i idees*. Quan sentim una passió o emoció de qualsevol tipus o tenim imatges dels objectes externs transmises pels nostres sentits, la percepció de la ment l'anomena *impressió*, paraula que empra en un sentit nou. Quan reflexionen sobre la passió o l'objecte que no és present, aquesta percepció l'anomena *idea*. Per tant, les impressions són les nostres percepcions més vívides i fortes; *idees*, les que són més pàl·lides i dèbils. Aquesta distinció és evident, tant com la que hi ha entre sentir i pensar.

La primera proposició que avança és que totes les nostres idees o percepcions dèbils és deriven de les nostres percepcions fortes, i que no podem pensar mai en cap cosa que no hàgim vist fora de nosaltres o sentit en les nostres ments. [...]

El nostre autor pensa «que cap descobriment podria haver-se fet amb més facilitat per decidir totes les controvèrsies relatives a les idees que el següent: les impressions són sempre les que les precedeixen i tota idea amb que es basteix la imaginació fa primer la seva aparició en una impressió precedent. Aquestes darreres percepcions són tan clares i evidents que no admeten controvèrsia, si bé moltes de les nostres idees són tan fosques que és quasi impossible - fins i tot per a la ment que les forma - de dir-ne exactament la naturalesa i la composició». D'acord amb això, quan una idea és ambigua, el

nostre autor apel·la sempre a la impressió, que ha de tornar-la clara i precisa. I quan sospita que un terme filosòfic no té cap idea annexa (cosa molt freqüent), pregunta sempre: *de quina impressió deriva aquesta idea?* I en cas de no poder-s'hi adduir cap impressió, conclou que el terme és del tot irrellevant. Així és com examina les idees de *substància* i *essència*, i fora desitjable que aquest mètode rigorós fos més practicat en tots els debats filosòfics.

3.- Anàlisi de la causalitat

És evident que tots els raonaments sobre *qüestions de fet* es basen en la relació de causa i efecte, i que no podem mai inferir l'existència d'un objecte a partir d'un altre, llevat que estiguin connectats entre ells mediatament o immediatament. Així, doncs, per entendre aquests raonaments hem d'estar perfectament familiaritzats amb la idea de *causa*; per això hem de cercar al nostre entorn per trobar alguna cosa que sigui causa d'una altra cosa.

Heus aquí una bola de billar quieta sobre la taula, i una altra que es mou ràpidament en direcció a ella. Ambdues topen i la bola que anteriorment estava en repòs es posa ara en moviment. Aquest és un exemple tan perfecte de la relació de causa i efecte com qualsevol altre que puguem conèixer, sigui per sensació, sigui per reflexió. Però examinem-lo: és obvi que totes dues boles van entrar en contacte abans que fos comunicat el moviment i que no hi ha hagut cap interval entre la topada i el moviment. La *contigüïtat* en el temps i en el lloc és, per tant una circumstància exigida per a l'actuació de totes les causes. També és evident que el moviment que en fou la causa és anterior al moviment que en fou l'efecte. La *prioritat* en el temps és, per tant, una altra circumstància exigible a tota causa. Però això no ho és tot. Provem amb altres boles del mateix material i que estiguin en una situació semblant hi trobem sempre que l'impuls d'una bola produeix indefectiblement el moviment d'una altra. Heus aquí, per tant, una tercera circumstància: una *conjunció constant* entre la causa i l'efecte. Tot objecte semblant a la causa produeix sempre algun objecte similar a l'efecte. Més enllà d'aquestes circumstàncies de contigüïtat, prioritat i conjunció constant, res més no puc descobrir en aquesta causa. La primera bola en moviment toca la segona, i immediatament la segona es posa en moviment; i quan provo l'experiment amb boles iguals o semblants, en circumstàncies iguals o semblants, trobo que el moviment i el contacte d'una bola segueix sempre el moviment de l'altra. Per més voltes que hi faci, a aquesta qüestió, i per més que l'examini, jo no hi veig res més.

Aquest és el cas en què tant la causa com l'efecte estan presents als sentits. Vegem ara en què es fonamenta la nostra inferència quan concloem a partir de l'una que l'altra ha existit o existirà. Suposem que veig una bola que es mou en línia recta cap a una altra; concloc, tot seguit, que toparan i que la segona es posarà en moviment. Aquesta és la inferència de la causa a l'efecte i d'aquest tipus són tots els nostres raonaments en el capteniment de la vida: en això es fonamenta tota la nostra creença històrica, i d'aquí prové tota la filosofia - amb les úniques excepcions de la geometria i l'aritmètica -. Si podem explicar aquesta inferència a partir de la topada de ambdues boles, podem retre compte d'aquesta operació de la ment en tots els casos.

Si un home, per exemple Adam, hagués estat creat amb l'enteniment vigorós, però sense gens ni mica d'experiència, mai no hauria pogut inferir el moviment de la segona bola a partir del moviment i de l'impuls de la primera. No hi ha res que la raó vegi en la causa que sigui capaç de fer-ne inferir

l'efecte. Tal inferència, si fos possible, equivaldria a una demostració, en fonamentar-se simplement en la comparació d'idees. Però cap inferència de la causa a l'efecte pot valer com a demostració, i de tot això en tenim aquesta prova evident la ment pot concebre sempre que qualsevol efecte es deriva de qualsevol causa, i que a qualsevol esdeveniment en pot seguir un altre qualsevol: tot allò que *concebem* és possible, almenys en un sentit metafísic; però on sigui que tingui lloc una demostració, el contrari és impossible i implica una contradicció. No hi ha, doncs, cap demostració per a la conjunció causa i efecte. Aquest és un principi admès generalment per tots els filòsofs.

Així, doncs, hauria estat necessari que Adam (en el cas de no haver estat inspirat) hagués tingut *experiència* de l'efecte que es deriva de l'impuls d'una d'aquestes boles. Hauria d'haver vist, en diversos moments, que tan bon punt una de les boles topava amb l'altra, sempre es movia la segona. Si ho hagués vist prou vegades, sempre que veies moure's una bola cap a l'altra hauria conclòs, indefectiblement, que la segona també es mouria. El seu enteniment s'anticiparia a la seva visió, i arribaria a una conclusió d'acord amb la seva experiència passada.

D'això es desprèn que tots els raonaments referents a la causa i l'efecte es basen en l'experiència, i que tots els raonaments que es dedueixen de l'experiència es basen en el supòsit que el curs de la naturalesa continuarà sent uniformement el mateix. Concloem que causes semblants, en circumstàncies semblants, produeixen sempre efectes semblants. Ara val la pena de detenir-se a considerar que és allò que ens determina a treure una conseqüència tan important.

És evident que Adam, amb tota la seva ciència, mai no hauria estat capaç de demostrar que el curs de la naturalesa ha de continuar sent el mateix d'una manera uniforme i que el futur ha d'estar d'acord amb el passat. Allò que és possible no es pot demostrar mai que sigui fals, i és possible que els curs de la naturalesa pugui canviar, ja que podem concebre aquest canvi. Encara aniré més lluny i afirmaré que no podia tampoc demostrar mitjançant cap argument *probable* que el futur havia d'estar d'acord amb el passat. Tots els arguments probables estan muntats sobre el supòsit que es dona aquesta conformitat entre el futur i el passat; així, doncs, mai no podem provar-la. Aquesta conformitat és una qüestió de fet, i si cal que sigui provada no admetrà cap prova que no es basi en l'experiència. Però aquesta, quan es basa en el passat, no pot ser cap prova de res per al futur, si no és que admetem el supòsit que hi ha una semblança entre ells (passat i futur). Aquest és, per tant, un punt que no pot admetre cap prova, en absolut, i que donem per suposat sense cap prova.

Estem determinats, només pel *costum*, a suposar el futur d'acord amb el passat. Quan veig una bola de billar que es mou en direcció a una altra, la meva ment és moguda de manera immediata per l'hàbit cap a l'efecte acostumat i anticipo la meva visió en concebre la segona bola en moviment. No hi ha res en aquests objectes, considerats en abstracte, i independent de l'experiència, que em porti a una conclusió semblant; i, fins i tot després d'haver tingut l'experiència de molts efectes d'aquest tipus repetits, no hi ha cap argument que em determini a suposar que l'efecte estarà d'acord amb l'experiència passada. Les forces mitjançant les quals operen els cossos són totalment desconegudes. Nosaltres en percebem només les seves qualitats

sensibles. I quina raó tenim per pensar que les mateixes forces hagin d'estar sempre connectades amb les mateixes qualitats sensibles?

Així, doncs, no és la raó la guia de la vida, sinó el costum. Només ell determina la ment, en tots els casos, a suposar que el futur estarà d'acord amb el passat. Per més fàcil que pugui semblar aquest pas, la raó no podria dur-lo a terme ni per tota l'eternitat.

4.- Anàlisi de la creença

Aquest és un descobriment molt curiós, però ens porta cap a uns altres que ho són més encara. *Quan veig una bola de billar que es mou en direcció a una altra, la meva ment és moguda d una manera immediata per l'hàbit cap a l'efecte acostumat, i anticipo la meva visió en concebre la segona bola en moviment.* Però, això és tot? No faig més que *concebre* el moviment de la segona bola? Segurament no. *Crec*, també, que es mourà. Què és aleshores la creença? I, en què difereix de la concepció de qualsevol altra cosa? Heus aquí una qüestió nova impensada pels filòsofs.

Quan una demostració em convenç d'una proposició, no solament me la fa concebre, sinó que també em fa saber que és impossible concebre el contrari. Allò que es fals per demostració, implica una contradicció; i allò que implica una contradicció no pot ser concebut. Però pel que fa a una qüestió de fet, per més rigorosa que ens pugui semblar la prova, a partir de l'experiència puc sempre concebre el contrari, tot i que no sempre ho pugui creure. Així, doncs, la creença estableix una diferència entre la concepció que aprovem i la que no.

[...] Cap qüestió de fet no pot ser provada si no ho és a partir de la seva causa o del seu efecte. No podem conèixer la causa d'alguna cosa si no és per l'experiència. No podem aduir cap raó per estendre al futur la nostra experiència del passat, però estem del tot determinats pel costum quan concebem que un efecte es deriva de la seva causa usual. Creiem també, però, que se segueix un efecte de la mateixa manera que el concebem. Aquesta creença no afegeix cap idea nova a la concepció, només en varia la manera de concebre'l, imposant una diferència al sentiment. Així, doncs, la creença sorgeix en totes les qüestions de fet només del costum i és una idea concebuda d'una *manera* peculiar. [...]

5.- Crítica empirista dels conceptes metafísics

Després d'haver consignat aquest extrem material referent a la naturalesa de la inferència per la causa i l'efecte, el nostre autor torna enrere i examina, una altra vegada, la idea d'aquesta relació. En la consideració del moviment que una bola comunica a l'altra, no podríem trobar-hi res més que la contigüitat, la prioritat en la causa i la conjunció constant. Però a més d'aquestes circumstàncies, se suposa comunament que hi ha una connexió necessària entre la causa i l'efecte, i que la causa posseeix alguna cosa que anomenem *poder, força o energia*. La qüestió és: quina és la idea annexa a aquests termes?

Déu

Si totes les nostres idees o pensaments es deriven de les nostres impressions, aquest poder s'ha de manifestar o bé als nostres sentits o bé al

nostre sentiment intern. Però tan poc *poder* es manifesta als nostres sentits en les operacions de la matèria, que els cartesianes no han tingut cap escrúpol a afirmar que la matèria és totalment desproveïda d'energia, i que totes les seves operacions són exercides merament per l'energia de l'Ésser suprem. Però fins i tot si és així, sorgeix de bell nou la qüestió: *quina idea tenim d'energia i de potència, fins i tot en l'Ésser suprem?* Totes les nostres idees sobre una deïtat - d'acord amb aquells que neguen les idees innates - no són més que una composició de les idees que adquirim en reflexionar sobre les operacions de les nostres pròpies ments. Ara bé, les nostres ments no ens ofereixen pas més noció d'energia que la matèria. Si considerem la nostra voluntat o volició *a priori* i fem abstracció de l'experiència, mai no serem capaços d'inferir-ne cap efecte. I si recorrem a l'ajuda de l'experiència, aquesta només ens mostrarà objectes contigus, successius i en conjunció constant. En resum: o bé no tenim en absolut cap idea de força i d'energia - i aquests mots són irrellevants -, o bé no poden significar res més que aquesta determinació del pensament adquirida per hàbit en passar de la causa al seu efecte usual. [...]

Realitat exterior

De tot allò que s'ha dit, el lector percebrà fàcilment que la filosofia inclosa en aquest llibre és molt *escèptica*, i tendeix a dar-nos una noció de les imperfeccions i límits estrets de l'enteniment humà. Gairebé tot raonament humà es redueix aquí a l'experiència, i la creença que l'acompanya s'explica només com un sentiment peculiar o una concepció vívida produïda per l'hàbit. Però això no ho és tot: quan creiem en una cosa qualsevol de l'existència *externa*, o quan suposem que un objecte existeix després de deixar de percebre'l, aquesta creença no és res més que un sentiment del mateix tipus. El nostre autor insisteix en altres -i variats- tòpics escèptics, i conclou, resumint, que assentim a les nostres facultats i emprem la nostra raó només perquè no ho podem evitar. La filosofia ens convertiria totalment en pirrònics, si la naturalesa no fos massa forta per impedir-nos-ho.

La identitat personal

Acabaré les disquisicions d'aquest autor, tot comentant dues opinions que sembla que li són peculiars, com ho són gairebé tota la resta. Afirmar que l'ànima, en la mesura en que podem concebre-la, no és res més que un sistema o una successió de percepcions diferents -com les de calor i fred, amor i odi, pensaments i sensacions-, totes elles reunides, però mancades de simplicitat o identitat perfectes. Descartes defensava que el pensament era l'essència, de la ment, no aquest o aquell pensament, sinó el pensament en general. Això ens sembla que és del tot intel·ligible, ja que tot allò que existeix és particular, i així ho han de ser també les nostres percepcions particulars que formen les nostres ments. Recalco que *formen* les nostres ments, no que hi *pertanyen*. La ment no és una substància en la qual s'inhereixen les percepcions. Aquesta noció és tan intel·ligible com la noció cartesiana que el pensament, o la percepció en general, és l'essència de la ment. No tenim idea de cap tipus de substància, perquè només tenim idees d'allò que prové d'alguna impressió, i no tenim cap impressió de cap substància, ja sigui material o espiritual. No coneixem res més que qualitats i percepcions particulars. Pel que fa a la idea de cos, un préssec - per exemple - és tan sols la idea d'un tast, d'un color, d'una figura, d'unes dimensions, d'una

consistència, etc. De la mateixa manera, la nostra idea de ment és només la idea de percepcions particulars, sense noció de cap cosa que pugui anomenar-se substància, simple o composta.

[...]

7.- L'associació d'idees

Al llarg d'aquest llibre es mostren grans pretensions per aconseguir importants descobriments filosòfics; si alguna cosa, però, pot donar dret -a l'autor- a un nom tan gloriós com el d'*inventor*, és l'ús que fa del principi de l'*associació d'idees*, que intervé en tot dins la seva filosofia. La nostra imaginació té una gran autoritat sobre les nostres idees, i no hi ha idees que -sent diferents entre elles - no pugui separar, unir, o compondre en totes les variacions de la ficció. Però malgrat la força de la imaginació, existeix un lligam o unió secreta entre certes idees particulars, i és la causa que la ment les uneixi amb més freqüència, tot fent que, en aparèixer l'una, s'introdueix l'altra. D'aquí sorgeix allò que anomenem l'«apropos» del discurs, d'aquí la connexió d'un escrit, i d'aquí l'enfilall o cadena de pensaments que un home manté de manera natural, fins i tot en el més vague somieig. Aquests principis d'associació es redueixen a tres: *semblança*; un quadre ens fa pensar naturalment en l'home que hi és pintat. *Contigüitat*; quan es menciona Sant Denis, ens ve, naturalment, la idea de París. *Causalitat*; quan pensem en un fill acostumem a dirigir la nostra atenció cap al pare. Serà fàcil de concebre quines conseqüències tan importants per a la ciència de la naturalesa humana se'n segueixen si considerem que -pel que fa a la ment- són els únics vincles que reuneixen les parts de l'univers, les unes amb les altres, o ens posen en connexió amb qualsevol persona o objecte exterior a nosaltres. Perquè, com és només per mitjà del pensament que una cosa pot operar sobre les nostres passions, i com sigui que aquests principis són els únics lligams dels nostres pensaments, són realment *per a nosaltres* el ciment de, l'univers; i totes les operacions de la nostra ment necessiten dependre'n en gran mesura.

(Traducció de Manuel Satué a partir de l'edició de J.M. Keynes i P. Sraffa de l'*Abstract of a Treatise of Human Nature*, Cambridge, Cambridge University Press, 1938)

(N. B. El fragment de color blau és proposat també com a text per al comentari)

B. TEXTOS PEL COMENTARI

1. Percepcions: impressions i idees

Per això, podem ara dividir totes les percepcions de la ment en dos tipus o classes, distingibles per llurs diferents graus de força i vigor. Hom anomena comunament pensaments o idees a la menys forta i viva. L'altra espècie necessita un nom en el nostre idioma, i en molts d'altres; suposo perquè no cal per a res sinó per als propòsits filosòfics, classificar-los sota un terme o un vocable generals. Deixem-nos, doncs, una mica de llibertat, i qualifiquem-los d'impressions, emprant aquesta paraula en un sentit un xic diferent a l'usual. Amb el terme impressió, llavors, entenc totes les nostres percepcions més vives, quan oïm, o veiem, o sentim, o estimem, o odiam, o desitgem, o ens

delim. I hom distingeix les idees de les impressions, en què aquelles són percepcions menys vives entre les que som conscients, quan reflexionem sobre alguna de les sensacions o moviments esmentats més amunt.

D. Hume. *Investigació sobre l'enteniment humà*, Secció II, 12

2. Qüestions de fet i relacions d'idees

Tots els objectes de la raó o investigació humanes poden ésser dividits naturalment en dues classes, a saber, relacions d'idees i qüestions de fets. Pertanyen a la primera classe les ciències de la Geometria, Àlgebra i Aritmètica i, en resum, qualsevol afirmació que és certa o intuïtivament o demostrativament. Que el quadrat de la hipotenusa és igual al quadrat dels dos catets és una proposició que expressa una relació entre aquestes figures. Que tres vegades cinc és igual a la meitat de trenta, expressa una relació entre aquests nombres. Hom descobreix proposicions d'aquesta classe per la mera operació del pensament, sense dependència del que existeixi arreu de l'univers.

D. Hume, *Investigació sobre l'enteniment humà*, Secció IV, 20

3. Lleis d'associació d'idees

Per a mi només hi ha tres principis de connexió entre les idees, o sigui: semblança, contigüitat en temps o espai, i causa o efecte. Penso que hom no dubtarà que aquests principis serveixen per a connectar idees. Una pintura mena naturalment tots els nostres pensaments a l'original; l'esment d'un pis d'un edifici introdueix naturalment una pregunta o conversa sobre els altres; i si pensem en una ferida, difícilment ens podem estar de considerar el dolor que provoca. Tot i així, és molt difícil de provar a satisfacció del lector o fins la satisfacció d'un mateix, que aquesta enumeració és completa i que no hi ha altres principis sinó aquests.

D. Hume, *Investigació sobre l'enteniment humà*, Secció III, 19

4. El principi de causalitat

Tots els raonaments sobre la qüestió de fet semblen basar-se en la relació de causa-efecte. Solament mitjançant aquesta relació podem ultrapassar l'evidència de la nostra memòria i els nostres sentits. Si tu vas a preguntar-li a un home per què creu en una qüestió de fet que no és present, per exemple, si el meu amic és a casa seva o a França, et donarà una raó; i aquesta raó representarà algun altre fet, com una carta seva rebuda o el coneixement dels seus antics propòsits i promeses. Un home que trobés un rellotge o qualsevol altra cosa a una illa deserta, conclouria que alguna vegada hi havia hagut homes. Tots els nostres raonaments sobre els fets són de la mateixa natura. I vet aquí com constantment hom suposa que hi ha una connexió entre el fet present i allò que n'inferim. Si no hi hagués res que els entrelligués tots dos ensems, la inferència seria absolutament precària. El fet de sentir a les fosques una veu articulada i un discurs racional ens fa palesa la presència d'alguna persona. ¿Per què?, perquè això és l'efecte de la condició i la textura humanes i perquè hi està en una ben estreta connexió. Si analitzem tots els altres

raonaments de la natura, ens adonarem que es basen en la relació de causa a efecte, i que aquesta relació és propera o remota, directa o col·lateral. La calor i la llum són efectes col·laterals del foc, i hom pot inferir correctament un efecte de l'altre."

D. Hume, *Investigació sobre l'enteniment humà*, Secció IV, 22

5. El costum, fonament del principi de causalitat

El costum, doncs, és el gran guia de la vida humana. Només aquest principi converteix en útil la nostra experiència i ens fa esperar, per a l'esdevenidor, un seguit de fets similars als que han aparegut en el passat. Sense la influència del costum, desconixeríem del tot qualsevol qüestió de fet llevat de les immediatament presents a la memòria i els sentits. Mai no sabríem com ajustar els mitjans als fins, ni emprar els nostres poders naturals en la producció d'algun efecte. S'acabaria de seguit tota acció, així com la part principal de l'especulació."

D. Hume, *Investigació sobre l'enteniment humà*, Secció V, 36

6. Crítica de la idea de substància

De tot allò que s'ha dit, el lector percebrà fàcilment que la filosofia inclosa en aquest llibre és molt *escèptica*, i tendeix a dar-nos una noció de les imperfeccions i límits estrets de l'enteniment humà. Gairebé tot raonament humà es redueix aquí a l'experiència, i la creença que l'acompanya s'explica només com un sentiment peculiar o una concepció vívida produïda per l'hàbit. Però això no ho és tot: quan creiem en una cosa qualsevol de l'existència *externa*, o quan suposem que un objecte existeix després de deixar de percebre'l, aquesta creença no és res més que un sentiment del mateix tipus. El nostre autor insisteix en altres -i variats- tòpics escèptics, i conclou, resumint, que assentim a les nostres facultats i emprem la nostra raó només perquè no ho podem evitar. La filosofia ens convertiria totalment en pirrònics, si la naturalesa no fos massa forta per impedir-nos-ho.

D. Hume, *Abstract*, 5

7. La idea de Déu

Vosaltres, doncs, que sou els meus acusadors, heu reconegut que l'argument principal o únic en pro d'una existència divina (la qual mai he posat en dubte) deriva de l'ordre de la natura, on apareixen tantes senyals d'intel·ligència i designi que veieu com a forassenyat d'atribuir en qualitat de causa seva, qualsevol atzar o la força cega o sense dirigir de la matèria. Admeteu que es tracta d'un argument que va dels efectes vers les causes. A partir de l'ordre de l'obra, inferiu que cal que hagi estat projectada i pensada abans en l'obrer. Si no podeu demostrar aquest punt, admeteu que la vostra conclusió falla; i preteneu, en canvi, que no establiu la conclusió més enllà del que ho justifiquen els fenòmens de la natura. Vet aquí les vostres concessions."

D. Hume, *Investigació sobre l'enteniment humà* Secció XI, 105

8. El jo com a identitat personal

Pel que fa a mi, quan aprofundeixo més en el que anomeno jo mateix, vaig ensopegant amb alguna determinada percepció o altra, de calor o fred, de llum o ombra, d'amor o odi, de dolor o plaer. Mai no puc atrapar el jo sense una percepció, i mai no puc observar alguna cosa que no sigui la percepció. Quan elimino una estona les meves percepcions, perquè, per exemple, dormo com una soca, mentre ho faig, poc m'adono del jo i puc dir ben bé que no existeixo. (...) [Deixant de banda certs metafísics que pretenen percebre una cosa simple i contínua a la qual anomenen el seu jo,] tots els altres éssers humans no són sinó un feix o col·lecció de percepcions diferents, que es succeeixen entre si amb rapidesa inconcebible i es mouen i flueixen perpètuament. (...) La ment és una espècie de teatre en el qual distintes percepcions es presenten una darrera l'altra; passen, tornen a passar, s'esvaeixen i es barregen en una varietat infinita de postures i situacions.

D. Hume, *Tractat de la natura humana*, Llibre I, Part IV, secció 6, 252

9. El sentiment i no la raó, fonament de la moralitat

103. Però, encara que la raó plenament assistida i millorada sigui bastant per instruir-nos sobre les tendències útils o perniciosos de les qualitats i accions, no és, per si sola, suficient per produir cap censura o aprovació moral. La utilitat és només una tendència cap a cert fi; i, si el fi ens fos totalment indiferent, sentiríem la mateixa indiferència pels mitjans. Fa falta que es desplegui un sentiment per donar preferència a les tendències útils sobre les perniciosos. Aquest sentiment no pot ser sinó un sentiment per la felicitat del gènere humà, i un ressentiment per la seva misèria, ja que aquests són els diferents fins que la virtut i el vici tendeixen a promoure. Per tant, la raó ens instrueix sobre les diverses tendències de les accions, i la humanitat distingeix a favor de què són útils i beneficiosos.

D. Hume, *Investigació sobre los principis de la moral*, apèndix I

10. La moralitat no és en els fets, sinó en el sentiment

108. (II). Sempre que un home delibera sobre la seva pròpia conducta (per exemple, si en una emergència concreta ajudarà al propi germà o a un benefactor), ell ha de considerar aquestes relacions separades, amb totes les circumstàncies i situacions de les persones, per determinar el deure i l'obligació superiors; i, per determinar la proporció de les línies de qualsevol triangle, és necessari examinar la natura d'aquesta figura i les relacions que les seves diverses parts guarden entre si. Però, malgrat aquesta aparent semblança dels dos casos, hi ha en els fons una gran diferència entre ells. Un raonador especulatiu considera, respecte als triangles i cercles, les relacions donades i conegudes entre les parts d'aquestes figures i d'aquí infereix alguna relació desconeguda que depèn de les primeres. Però en les deliberacions morals hem

d'estar familiaritzats per endavant amb tots els objectes i totes les seves relacions mútues; i, de la comparació del tot, determinem la nostra elecció o aprovació. No hi ha cap fet nou de què cerciorar-se, ni cap nova relació que descobrir. Es dóna per suposat que totes les circumstàncies del cas estan davant nosaltres abans que podem determinar una sentència de censura o d'aprovació. Si una circumstància material fora encara desconeguda o dubtosa hem d'exercir primer la nostra investigació o les nostres facultats intel·lectuals per assegurar-nos d'ella; i hem de suspendre durant cert temps tota decisió o sentiment moral. Mentre ignorem si un home va ser l'agressor o no, com podem determinar si la persona que el va matar és criminal o innocent? Però, després de ser conegudes totes les circumstàncies, totes les relacions, l'enteniment no té ja lloc per operar, ni objecte sobre el qual emprar-se. L'aprovació o la censura que se segueix no pot ser obra del judici, sinó del cor; i no és una proposició especulativa, sinó un sentir actiu o sentiment. En les disquisicions de l'enteniment, a partir de circumstàncies i relacions conegudes, n'inferim altres de noves i desconegudes. En les decisions morals, totes les circumstàncies i relacions han de ser conegudes prèviament; i la ment, per la comparació del tot, sent una nova impressió d'afecte o de disgust, d'estima o de menyspreu, d'aprovació o de censura.

D. Hume, *Investigació sobre los principis de la moral, apèndix I*

ESQUEMA DE HUME

- 1.** D. Hume i el seu temps
- 2.** La naturalesa humana
- 3.** La raó, esclava de les passions
- 4.** Impressions i idees, els continguts de la ment
- 5.** Lleis d'associació d'idees
- 6.** Criteri per avaluar les idees
- 7.** Qüestions de fet i relacions d'idees
- 8.** Crítica de la idea de causa
- 9.** Crítica de la idea de substància
- 10.** Crítica de la idea de substància material
- 11.** Crítica de la idea de jo
- 12.** Crítica de la idea de Déu
- 13.** Escepticisme i fenomenisme
- 14.** L'emotivisme moral